

Lagutskottets betänkande

1977/78:25

med anledning av motion om indrivningen av skadestånd på grund av brott

Motionen

I motionen 1977/78:999 av Sven Johansson (c) yrkas att riksdagen hos regeringen begär sådan lagändring att dömd persons återbetalningsskyldighet anpassas efter vederbörandes verkliga förmåga.

Motionären framhåller inledningsvis att full enighet torde råda om att den som genom brott förorsakat ekonomisk skada skall ersätta den skadelidande. Enligt motionären kan det emellertid ibland uppkomma konsekvenser som direkt strider med syftet att den dömd skall återföras till ett normalt och rättskaffens liv. Som exempel härpå nämner motionären fall när den dömd ålagts en återbetalningsskyldighet som är betungande med hänsyn till hans ekonomiska bärkraft och kronofogdemyndigheten med alla till buds stående medel driver in skulden. Om den dömd då har återgått till ett normalt liv kan följden bli att allt rivs ned som han själv och andra människor byggt upp och han kan återfalla i brott. Motionären anser att rådande förhållanden måste anses stå i strid med lagstiftarens strävan samtidigt som de också har en negativ inverkan på de många frivilliga krafter som försöker hjälpa personer i konflikt med samhället. Enligt motionären bör i stället en sådan ordning införas att kronofogdemyndigheten inte kräver snabbare återbetalning än den ersättningsskyldige orkar med.

Gällande rätt

Skadestånd m. m.

Den som uppsåtligen eller genom vårdslöshet vållar annan en skada blir enligt 2 kap. 1 § skadeståndslagen (1972:207) skyldig att ersätta skadan. Skadeståndet skall fullt ut täcka den förlust som har åsamkats den skadelidande. Om denne har medverkat till skadan genom egen vårdslöshet kan skadeståndet sättas ned eller helt utebli. För barn och psykiskt abnorma m. fl. gäller vissa regler i 2 kap. 2 och 3 §§ skadeståndslagen om lindring i skyldigheten att betala skadestånd. Andra subjekt bär ett vidare ansvar. Arbetsgivare är enligt 3 kap. 1 § skadeståndslagen skyldig att ersätta skada som hans arbetstagare vållar genom fel eller försummelse i tjänsten. Stat och kommun svarar i vidsträckt omfattning för skada som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning (3 kap. 2 § skadeståndslagen).

Skada som ersätts enligt de angivna reglerna är personskada och sakskada. I vissa fall uppkommer också skyldighet att ersätta ren förmögenhetsskada.

Med detta begrepp avses sådan ekonomisk skada som uppkommer utan samband med att någon lider person- eller sakskada. Bara om ren förmögenhetsskada har vållats genom brott uppkommer skadeståndsskyldighet (2 kap. 4 § skadeståndslagen).

Under vissa förutsättningar kan den skadeståndsskyldige få skadeståndet nedsatt eller helt befrias från skadeståndsskyldighet. Jämningsregeln, som finns i 6 kap. 2 § skadeståndslagen, innebär att skadeståndet kan jämkas efter vad som är skäligt om skyldigheten att utge skadestånd är oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden. Vid jämkningen skall även den skadelidandes behov av skadeståndet och övriga omständigheter beaktas. Regelns syfte är att man skall kunna ta hänsyn till de sociala konsekvenserna i det enskilda fallet av att skadestånd utdöms. Den skadeståndsskyldige skall inte tvingas att utge ett skadestånd som kan betyda hans ekonomiska ruin eller leda till att han för all framtid måste leva på existensminimum. Om skadeståndet täcks av ansvarsförsäkring kan jämningsregeln inte tillämpas. Skadeståndet kan då inte anses oskäligt betungande.

Den allmänna jämningsregeln kan tillämpas också om skadan har vållats genom uppsåtligt brott. Nedsättning av skadeståndet kan ske när detta är starkt motiverat av hänsyn till den ansvariges återanpassning i samhället, men huvudregeln är att skadestånd på grund av uppsåtligt brott inte skall jämkas.

För den som begår brott leder skadestandsreglerna normalt till skyldighet att ersätta skadan fullt ut. Detta gäller vare sig det är fråga om personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada. Den skadelidande har i de flesta fall att hålla sig till den som har vållat skadan, dvs. den som har begått brottet. Skadorna kan emellertid i mycket stor utsträckning täckas av försäkring eller annat skydd på den skadelidandes egen sida. Detta är en omständighet som rent faktiskt medför en lättnad i skadeståndsskyldigheten, åtminstone om inte regress utövas för utgivna ersättningsbelopp. Vid personskada träder sålunda socialförsäkring och andra skyddsanordningar in. Ersättningar som utgår från den allmänna försäkringen, kollektiva tjänstepensionsförsäkringar o. d. skall enligt skadeståndslagen räknas av från skadeståndsbeloppet. Vidare har den skadelidande goda möjligheter att få resterande del av skadan täckt genom överfallsskydd i sin hemförsäkring eller motsvarande försäkring. Har han inte tillgång till överfallsskydd kan ersättning utgå enligt kungörelsen (1971:505) om ersättning av allmänna medel för personskada på grund av brott.

Vid sakskada täcks skadan också i många fall av försäkring på den skadelidandes egen sida. Brandförsäkring täcker brandskador vid t. ex. mordbrand, stöldförsäkring täcker inbrottsskador etc. För skada eller del av skada som inte någon försäkring eller annan skyddsanordning täcker återstår för den skadelidande att hålla sig till skadevållaren, dvs. den brottslige. Denne kan i sin tur åberopa den allmänna jämningsregeln och – åtminstone om

anpassningssvårigheter och liknande motiv talar för det – få nedsättning av skadeståndet.

Skadeståndsskyldigheten kan åläggas den som begått brott antingen i samband med brottmålsprocessen eller också i en särskild rättegång. I samband med att en person fälls till ansvar för brott förekommer det vanligen att han förutom eventuellt skadestånd förpliktas att utge ersättning till statsverket i olika former. Här kan särskilt nämnas förverkande av egendom eller värdet av egendomen, förverkande av vinning av brott samt skyldighet att återbetala det allmännas utgifter för den dömdes offentliga försvar och för vittnen m. m.

I brottsbalken finns vissa bestämmelser angående fullgörande av skadeståndsskyldighet på grund av brott. Enligt 26 kap. 15 § kan sålunda den som villkorligt frigivits från avtjänande av fängelsestraff och som förpliktats ersätta genom brottet uppkommen skada av övervakningsnämnden meddelas föreskrift rörande tid och sätt för skadeståndsskyldighetens fullgörande. En förutsättning härför är dock att sådana föreskrifter inte med hänsyn till den frigivnes ekonomiska situation och övriga omständigheter kan antas motverka hans anpassning i samhället. Motsvarande föreskrifter kan ges antingen i samband med dom på skyddstillsyn eller under prövotiden vid skyddstillsyn (28 kap. 6 §) samt den som dömts till ungdomsfängelse eller internering och vårdas utom anstalten (29 kap. 7 § resp. 30 kap. 10 §). Föreskrifter angående fullgörande av skadeståndsskyldighet kan vidare meddelas i samband med att någon döms till villkorlig dom. Om den dömden inte följer en föreskrift om skadeståndsbetalning kan detta ytterst resultera i olika sanktioner. Bl. a. kan villkorlig frigivning förklaras förverkad eller skyddstillsyn eller villkorlig dom undanröjas.

Verkställighet av betalningsskyldighet

Närmare regler om verkställighet av domar och beslut på betalningsskyldighet finns i utsökningslagen (1877:31 s. 1) och utsökningskungörelsen (1971:1098).

Den exekutiva verksamheten kan närmast karaktäriseras som en fortsättning på det processuella förfarandet vid domstol eller administrativ myndighet. Verksamheten går sålunda ut på att slutgiltigt förverkliga det anspråk som fastställts av domstolen eller myndigheten, att verkställa den betalningsskyldighet eller annan skyldighet som fastställts i dom eller beslut.

I utsökningslagen skiljs mellan två exekutiva organ, utmätningsman och överexekutor. Utmätningsman är kronofogdemyndighet, som verkställer utmätning, införsel, avhysning m. m. och som handhar indrivning av vissa statliga fordringar såsom skatter. Överexekutor, som ingår i länsstyrelsens organisation, beslutar i vissa fall om vräkning och handräckning och är överinstans till kronofogdemyndighet. Besvär över kronofogdemyndighets åtgärder prövas alltså av överexekutor, vars avgöranden i sin tur kan fullföljas

till hovrätt och högsta domstolen.

I utsökningskungörelsen skiljs mellan allmänna och enskilda mål. Med allmänt mål avses indrivning av skatter, böter och andra offentligrättsliga fordringar. Övriga ärenden om verkställighet kallas enskilda mål. Härunder faller huvudsakligen sådana ärenden i vilka verkställighet sker på begäran av part – staten eller enskild person eller organisation – på grund av dom eller beslut. Avgörande för om ett mål är allmänt eller enskilt är således den bakomliggande fordringen. Denna indelning i allmänna och enskilda mål är av stor betydelse från verkställighetssynpunkt, eftersom målen handläggs enligt delvis mycket skilda ordningar. I ett enskilt mål har således kronofogdemyndigheten att inom kort tid företa en förrättning för verkställighet och att sedan redovisa resultatet för sökanden. I de allmänna målen uppträder däremot kronofogdemyndigheten såsom företrädare för statsverket och har att verkställa vad som i författningar betecknas som indrivning av fordringen. Myndigheten har att företa alla lämpliga åtgärder som kan komma i fråga för att förverkliga statsverkets anspråk. Målet redovisas således inte åter till någon, om t. ex. ett utmätningsförsök skulle misslyckas, utan kvarstår för indrivning fram till det anspråket realiserats eller försvunnit på annat sätt, t. ex. genom preskription.

För att ett anspråk skall kunna realiseras tvångsvis genom kronofogdemyndighets försorg krävs att det föreligger en offentlig urkund i vilken anspråket fastställts. Sådana urkunder, som brukar benämnas exekutionstitlar, kan vara av många olika slag. Som exempel kan nämnas domstols domar på skadeståndsskyldighet. Liksom vid domstol förekommer i den exekutiva processen parter, i allmänhet benämnda borgenär och gäldenär. En förutsättning för att kronofogdemyndighet skall kunna företa verkställighet är att borgenären begär sådan hos myndigheten. Detta gäller såväl i allmänna som i enskilda mål. I de enskilda målen uttas i vissa fall en exekutionsavgift för verkställigheten. I första hand skall denna betalas ur köpeskillingen för egendom som utmäts eller på annat sätt tas ut av gäldenären. Kan kostnaden inte tas ut på detta sätt, är borgenären skyldig att erlagga avgiften. Befriade från avgift är vissa sökande, bl. a. staten, den som har allmän rättshjälp och målsägande som söker verkställighet av skadestånd på grund av brott. Även i dessa fall debiteras dock avgift och tas ut av gäldenären när så kan ske. Kan avgiften inte tas ut av gäldenären är sökanden dock inte betalningsskyldig. I allmänna mål uttas aldrig exekutionsavgift. Detta görs inte heller i mål om införsel. Verktällighet hos kronofogdemyndighet kan äga rum i olika former. Alla dessa kan dock inte komma i fråga för alla typer av fordringar. I olika författningar finns angivet i vilka fall en viss typ av verkställighet får tillgripas. Av betydelse är också att borgenären i princip har att ange vilken eller vilka verkställighetsformer som han önskar skall tillgripas i det särskilda fallet. I princip all verkställighet riktar sig mot egendom tillhörande gäldenären.

Vid handläggningen av enskilda mål är kronofogdemyndigheten bunden

av parternas yrkanden. Kronofogdemyndigheten kan således vidta endast de exekutiva åtgärder som begärts av borgenären och kan inte lämna anstånd eller föra några förhandlingar med gäldenären utan borgenärens medgivande. I de allmänna målen har kronofogdemyndigheten däremot en dubbel funktion. Myndigheten skall dels, liksom i de enskilda målen, vidta exekutiva åtgärder, dels i övrigt vara verksam för att det allmänna skall få betalt för sin fordran. Kronofogdemyndigheten företräder därvidlag statsverket och har alltså uppgifter som tillkommer part. Vid vidtagande av exekutiva åtgärder gäller i princip samma regler som för enskilda mål.

I de allmänna målen har kronofogdemyndigheten möjlighet att föra förhandlingar med gäldenären. Möjligheter finns att medge anstånd med inbetalning av skatter, böter m. m. och att träffa överenskommelse med gäldenären om avbetalning. Myndigheten har också att lägga ekonomiska aspekter på indrivningsverksamheten. Om kostnaderna för vård och exekutiv försäljning kan beräknas bli så höga att väntad utdelning täcker endast en obetydlig del av statsverkets fordran, kan myndigheten avstå från att verkställa utmätning av viss egendom. Några bestämda tidsfrister för när exekutiva åtgärder skall sättas in finns inte för de allmänna målen på annat sätt än att det helt naturligt måste beaktas att preskriptionstiden för fordringen inte utlöper.

Utmätning innebär i korthet att viss egendom som tillhör gäldenären tas ifrån honom och säljs. Vad som inflyter vid försäljningen används sedan till att betala den skuld för vilken verkställighet begärts och kostnaderna för utmättningsförfarandet. Utmätning kan äga rum i såväl fast som lös egendom. Således kan utmätning ske av bl. a. fordringar och vissa andra rättigheter som tillkommer gäldenären.

Innan förrättning för verkställighet äger rum skall kronofogdemyndigheten lämna en underrättelse till gäldenären. I denna skall anges bl. a. fordringsbeloppet och exekutionstiteln samt skall gäldenären anmanas att betala sin skuld. I anmaningen skall anges den tid gäldenären har på sig att betala skulden. I förekommande fall skall också underrättas om tidpunkten för utmättningsförrättning. I brådslande fall erfordras dock inte underrättelse.

Betalar gäldenären inte frivilligt och föreligger inte hinder mot utmätning företas förrättning hos gäldenären. Vid denna uppmanas gäldenären att anvisa viss tillgång för utmätning. Om den anvisade tillgången kan tas i mät och bedöms täcka skulden fullt ut sker utmätning av denna. Anvisas inte tillgång eller förslår anvisad sådan inte fullt ut för skulden, har utmätningssmannen att undersöka gäldenärens tillgångsinnehav och, om utmätningssbar egendom påträffas, att utmäta denna.

Som allmänna förutsättningar för utmätning gäller bl. a. att egendomen skall tillhöra gäldenären. Härvid finns dock en presumptionsregel, vilken säger att egendom som anträffas i gäldenärens besittning skall antas vara hans om inte annat bevisas. Vidare finns de förutsättningarna för utmätning att

egendomen skall vara överlåtbar, att den skall ha ett förmögenhetsvärde och att egendomens värde kan beräknas täcka åtminstone uppkommande kostnader hos utmätningssmannen i målet.

I 65 § utsökningslagen finns intagna regler om undantagande av egendom från utmätning av sociala hänsyn. Bestämmelserna anger gäldenärens s. k. beneficium. Beneficiereglererna syftar till att gäldenärens och hans familj inte helt skall blottställas. Enligt lagrummet skall bl. a. kläder för personligt bruk, möbler, husgeråd o. d., arbetsredskap m. m., som krävs för gäldenärens förvärvsverksamhet eller yrkesutbildning, hyres- eller bostadsrätt undantas från utmätning, liksom pengar, banktillgodohavanden m. m. som fordras för underhåll av gäldenären och hans familj. På grund av särskilda lagstadganden är även viss annan egendom fredad från utmätning.

I enskilda mål skall utmätningssförrättning ske snarast och om möjligt inom fyra veckor efter ansökan. Sökanden kan dock lämna anstånd med utmätningen. Sådant anstånd får inte bestå mer än sex månader efter ansökan. Därefter är ansökningen förfallen. Utmätt lös egendom bör säljas inom två månader från utmätningen om hinder inte möter eller kronofogdens myndigheten ger anstånd. Sådant anstånd kan beviljas på begäran av borgenären eller gäldenären. På begäran av gäldenären får anstånd beviljas endast om borgenären medger det eller särskilda skäl föreligger. Utan synnerliga skäl får anstånd inte beviljas utöver sex månader från utmätningen. Fall då anstånd kan ges utan borgenärens tillstyrkan är om det kan antas att egendomen säljs till underpris, att gäldenären på grund av arbetslöshet, sjukdom eller i övrigt huvudsakligen utan egen skuld råkat i tillfälliga betalningssvårigheter eller eljest starka skäl talar för anstånd.

En annan utsökningsform är *utmätning i lön*. Härvid kan arbetstagarens avlöning som inestår hos arbetsgivaren, annan ersättning för arbetsinsats av gäldenären, om dennes ställning därvid är jämförlig med en arbetstagar, samt belopp vilka utgår som pension eller livränta tas i anspråk. Med livränta jämställs sjukpenning och annan dagersättning, som utgår på grund av sjukdom eller olycksfall eller av annan sådan anledning.

Förordnande om löneutmätning får i princip inte meddelas om det med skäl kan antas att gäldenären gjort vad han förmått för att betala skulden. Förordnandet får omfatta endast belopp som uppenbart överstiger vad som åtgår för gäldenärens och hans familjs försörjning samt till fullgörande av underhållsskyldighet som i övrigt åvilar honom. Under ett och samma kalenderår får som regel utmätning i lön inte utan gäldenärens samtycke tillämpas längre tid än sammanlagt tre månader.

En med utmätning i lön likartad exekutionsform är *införsel*. Närmare regler om detta institut finns i införsellagen (1968:621). Införsel får bara ske för underhållsbidrag, skatter, böter, viten och vissa andra fordringar och således inte för skadestånd.

Utredningar m. m.

Utsökningsrätten har varit föremål för en omfattande översyn. I betänkandet (SOU 1973:22) Utsökningsbalk lade lagberedningen fram förslag till utsökningsbalk, avsedd att ersätta bl. a. utsökningslagen och införsellagen. Efter remissbehandling av förslaget har en lagrådsremiss på området utarbetats. De i remissen upptagna förslagen behandlas f. n. i lagrådet. En proposition beräknas bli förelagd riksdagen våren 1979.

De nuvarande reglerna om ersättning av allmänna medel för *personskada på grund av brott* har varit föremål för översyn av en särskild utredning, brottsskadeutredningen. Utredningen slutförde sitt uppdrag 1977 genom avlämnande av betänkandet (SOU 1977:36) Ersättning för brottsskador. På grundval av utredningsförslaget och de synpunkter som framkommit vid remissbehandlingen av det har regeringen nyligen förelagt riksdagen en proposition (prop. 1977/78:126) om ersättning för brottsskador. I propositionen, som hänvisats till justitieutskottet, föreslås nya regler om ersättning av statliga medel för brottsskador, avsedda att ersätta de nuvarande bestämmelserna på området. Reformen innebär bl. a. att en skadelidande skall få full ersättning för personskada och i vissa fall även för egendomsskador. De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 oktober 1978.

Problemet med de *straffades skuldsättning* för skatter, underhållsbidrag, skadestånd, böter m. m. har aktualiserats inom brottsförebyggande rådets arbetsgrupp rörande anpassningsstöd åt straffade. Inom ramen för arbetsgruppens verksamhet har en särskild utredning gjorts av denna fråga. Resultatet av utredningen har publicerats av rådet i en rapport, *Straffades skulder*, BRÅ:s rapport 1977:4.

I rapporten framhålls att den skuldbörda som många straffade har utgör i många fall ett mycket påtagligt hinder för den dömdes möjligheter och vilja att anpassa sig i samhällslivet. Skyldigheten att betala skadestånd och andra skulder utgör en ytterligare påfrestning till många andra som möter den som frigges från anstalt. Från rehabiliteringssynpunkt är det olyckligt om den frigivne riskerar att få leva på existensminimum för oöverskådlig tid framåt därför att han måste avbetala på sina skulder. Det föreligger en fara att den straffade under sådana förhållanden undviker att ta ett ordnat arbete, där han kan nås av indrivningsåtgärder. Risken för återfall i brott ökar, och man kan säga att det finns ett samband mellan sådan risk och tyngande skuldsättning.

Med hänsyn till dessa förhållanden är det enligt rapporten motiverat att överväga olika åtgärder som syftar till att underlätta kriminalvårdsklienternas ekonomiska situation. Sådana åtgärder skulle främja möjligheterna att återanpassa klienterna till samhällslivet.

Det anförs vidare att lättnader i skuldsituationen dock endast bör ifrågakomma för dem som verkligen är i behov därav och i fall då det är verkligen motiverat. Särskilda åtgärder för att komma till rätta med

skuldsituationen bör i första hand övervägas beträffande dem som blivit berövade friheten under i vart fall längre tid. Även i fall då en person dömts till skyddstillsyn kan det finnas anledning att i viss mån i mindre utsträckning ifrågasätta en förmånligare behandling. Endast personer som har behov av hjälp och bistånd för att reda ut sin situation bör enligt rapporten vidare komma i fråga. Hänsyn bör också tas endast till dem som är beredda att själva aktivt medverka för att erhålla olika lättnader.

I rapporten framläggs förslag till en rad åtgärder på såväl kort som lång sikt. Bl. a. föreslås en undersökning av den närmare utformningen av ett fastare samarbete mellan kriminalvården och exekutionsväsendet, utarbetande av centrala råd och anvisningar angående exekutiv verkställighet mot straffade och vikten av att kriminalpolitiska synpunkter beaktas av exekutionsmyndigheterna där så är möjligt. Vidare föreslås översyn av skadeståndslagens regel om jämkning av betungande skadestånd och införande i utsökningslagstiftningen av en föreskrift om socialt hänsynstagande vid verkställighet av betalningsskyldighet. I ett längre tidsperspektiv bör enligt rapporten ytterligare reformer på skadestands- och försäkringsrättens område genomföras i syfte att främja rehabiliteringen av straffade samt utsökningslagstiftningen reformeras, varvid bl. a. kan övervägas indrivningsstopp under övervakningstid, översyn av reglerna om införsel och utmätning eller införande av något slags ackordssystem för nedsättning av fordringar mot straffade.

Rapporten har remissbehandlats och därvid fått övervägande positiva omdömen. Mellan remissinstanserna har enighet rått om att det är motiverat att överväga olika åtgärder för att förbättra de straffades ekonomiska situation i syfte att främja deras återanpassning. Också de förslag till åtgärder som framlagts i rapporten har fått ett i huvudsak positivt mottagande.

Efter remissbehandlingen har brottsförebyggande rådet i skrivelse till justitiedepartementet den 21 februari 1978 hemställt att regeringen måtte pröva bl. a. förslagen om översyn av skadeståndslagens regel om jämkning av oskäligt betungande skadestånd, införande i utsökningslagstiftningen av en föreskrift om socialt hänsynstagande vid verkställighet av betalningsskyldighet och reformer på skadestands- och försäkringsrättens område med syfte att främja rehabiliteringen av straffade.

BRÅ har vidare i skrivelse till riksskatteverket för verkets prövning och eventuella åtgärder anmält bl. a. utredningens förslag om utarbetande av centrala råd och anvisningar angående verkställighet mot straffade. Med anledning av vissa andra av utredningens förslag har BRÅ också gjort framställningar till budgetdepartementet och kriminalvårdsverket.

Frågan om *skadestandsregleringen* när någon dömts för brott har också berörts i ungdomsfängelseutredningens slutbetänkande (SOU 1977:83) Tillsynsdom. I betänkandet, som innehåller förslag till ändringar av brottsbalkens påföljdssystem, föreslår utredningen bl. a. ett avskaffande av den nuvarande möjligheten för domstolen att meddela föreskrifter för den dömde

angående fullgörelsen av hans skadeståndsskyldighet. Domstolen bör i stället enligt utredningen försöka få till stånd rimliga och för båda parter bindande överenskommelser i denna fråga. Även skyddskonsulenten bör vara engagerad i fråga om skadeståndsskyldighetens fullgörande och bl. a. vid behov ta kontakt med målsäganden och försöka få till stånd en med hänsyn till den dömdes ekonomiska förhållanden rimlig avbetalningsplan. Utredningen framhåller att skyddskonsulenten – även om han självklart skall ta till vara den dömdes intressen – på lämpligt sätt måste utöva påtryckning på den dömden att efter bästa förmåga göra rätt för sig.

Utskottet

I motionen framhålls att full enighet torde råda om att den som genom brott förorsakat ekonomisk skada skall ersätta den skadelidande. Enligt motionären kan emellertid fullgörandet av skadeståndsskyldigheten medföra konsekvenser som direkt strider mot syftet att en för brott dömd person skall ges möjlighet att anpassa sig i samhället. Som exempel härpå nämner motionären fall när den dömden ålagts en återbetalningsskyldighet som är betungande med hänsyn till hans ekonomiska bärkraft och kronofogdemyndigheten med alla till buds stående medel driver in skulden. Om den dömden då har återgått till ett normalt liv kan följden bli att han återfaller i brott. Motionären anser att rådande förhållanden måste anses stå i strid med lagstiftarens strävan samtidigt som de också har en negativ inverkan på de många frivilliga krafter som försöker hjälpa personer i konflikt med samhället. Motionären yrkar därför att riksdagen hos regeringen begär sådan lagändring att dömd persons återbetalningsskyldighet anpassas efter vederbörandes verkliga förmåga.

I likhet med motionären anser utskottet att den dömdes skyldighet att betala skadestånd på grund av brottet kan minska hans möjligheter till social anpassning. Samtidigt bör det emellertid ses som ett angeläget krav att den dömden efter förmåga kompenserar den skadelidande som inte får ersättning från något annat håll.

Som framgår av redogörelsen ovan har det problem som tagits upp i motionen uppmärksamrats inom brottsförebyggande rådets arbetsgrupp rörande anpassningsstöd åt straffade. En särskild utredning angående straffades skuldsättning har skett och resultatet härav framlagts i en rapport, Straffades skulder, BRÅ:s rapport 1977:4. I rapporten föreslås en rad åtgärder som syftar till att underlätta kriminalvårdsklienternas ekonomiska situation. Brottsförebyggande rådet har sedermera, efter det att motionen väckts, i skrivelse till justitiedepartementet hemställt att regeringen måtte pröva bl. a. i rapporten framförda förslag om en översyn av skadeståndslagens regel om jämkning av oskäligt betungande skadestånd, om införande i utskökningslagstiftningen av en föreskrift om socialt hänsynstagande vid verkställighet av betalningsskyldighet samt om reformer på skadestånds- och försäkringsrät-

tens område med syfte att främja rehabiliteringen av straffade. Brottsförebyggande rådet har vidare för riksskatteverkets prövning och eventuella åtgärder anmält bl. a. utredningens förslag om utarbetande av centrala råd och anvisningar angående verkställighet av betalningsskyldighet mot straffade.

Genom de framställningar som brottsförebyggande rådet sålunda gjort måste syftet med motionen anses tillgodosett. Utskottet vill också peka på att frågan om de dömdas skuldbördor på grund av ålagd skadeståndsskyldighet tagits upp i ungdomsfängelseutredningens slutbetänkande och att utredningen framlagt förslag om avskaffande av den nuvarande möjligheten för domstolen att ge föreskrifter om fullgörande av skadeståndsbetalning.

På grund av det anförda är någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen inte erforderlig.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1977/78:999.

Stockholm den 25 april 1978

På lagutskottets vägnar

IVAN SVANSTRÖM

Närvarande: Ivan Svanström (c), Lennart Andersson (s), Martin Olsson (c), Elvy Nilsson (s), Bernt Ekinge (fp), Sonja Fredgardh (c), Åke Gillström (s)*, Bo Siegbahn (m), Ingemar Konradsson (s), Marianne Karlsson (c), Owe Andréasson (s), Anne-Marie Gustafsson (c), Bengt Silfverstrand (s), Joakim Ollén (m)* och Birgitta Johansson (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.